

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

J. BOUMA — LOOSDRECHT

Klagen en klagen is twee

**Wat klaagt dan een mens
in het leven!
Ieder klage over zijn zonde.**

Klaagl. 3, 39

Dit woord is de kern van de gedachtegang, die de dichter in dit derde klaaglied heeft opgebouwd. Met dit woord wordt de wortel aangewezen van de ellende, waarin de dichter is verzeild geraakt. Een ellende, leest u het Klaaglied er maar op na, die nauwelijks met een pen te beschrijven is. Aan alle kanten kraakt het in zijn leven vanwege de slaande hand van God, waarover hij dan ook hartgrondig klaagt in de eerste 19 verzen van dit Klaaglied.

Op alle mogelijke manieren is hem de voet dwars gezet, ja God zelf heeft hem de voet dwars gezet. En als zo'n man niet mag klagen in zijn leven, wie mag het dan wel? Toch lees je dan, dat deze man in vs. 39 afstand neemt van de ellende en puinhopen in zijn leven en zegt: „Wat heb je nou toch te klagen. Klaag over je zonde!” M.a.w. al die ellende in je leven heb je te danken aan je eigen zondige hart. Dat is de konsekwentie, die de dichter zelf trekt in het midden van zijn klaagzang. Een mens heeft niets om over te klagen in het leven dan alleen over zijn zonde.

Dit woord van de dichter moet u allereerst lezen (en horen) tegen de achtergrond van de geschiedenis van het volk Israël, dat in de ballingschap is weggevoerd naar Babel. Boven dit klaaglied staat een poststempel gedrukt, de plaatsnaam en de datum zijn niet helemaal meer duidelijk leesbaar, maar laten we zeggen, er staat boven: Jeruzalem of Babel ten tijde van de ballingschap in de 6e eeuw voor Christus.

De ellende, waar de dichter het over heeft, is het gevolg van de zonde van het volk, waar hij als

Israëliet ten volle in deelt.

De wegvoering naar Babel, de verwoesting van Jeruzalem en de ondergang van de tempel hebben het joodse volk in 'n diepe geloofskrisis gebracht: hoe heeft dit kunnen gebeuren! Waaraan hebben wij dit te danken, zo klaagde het volk. De gelovigen, die vertrouwd hadden op het verbond van de Here met zijn volk, waren door de ingrijpende en vernederende gebeurtenissen rondom stad en land in grote geestelijke verwarring geraakt. Het leek wel of God zijn volk had verlaten, ja sterker nog, of God een tegenstander was geworden.

Ook in zijn eigen leven ervaart de dichter dat God voor hem een tegenstander is geworden. Een tegenstander, die hem voortdurend plaagt en bestookt en hem de voet dwars zet: „God is mij een loerende beer, een leeuw in verborgen schuilhoeken...” (vs. 8 v.v.). Zo zeer zelfs dat hij het hoofd in de schoot legt en zucht: „Ik dacht: vergaan is mijn kracht, vervlogen mijn hoop op de Here.”

Je kunt er soms zo machteloos bij staan, wanneer mensen in hun opstandigheid hun verdriet en frustraties er uit gooien. Dat God mij dit doet overkomen, dat ik altijd geslagen moet worden in mijn leven, waarom is Hij zo hard tegen mij?

Maar zijn deze woorden terecht uitgesproken aan het adres van de Here, is het terecht dat de dichter de Here afschildert als de tegenstander, die zijn ondergang wil?

En het lijkt wel of ook de dichter zelf schrikt van de woorden, waarin hij zich in zijn opstandigheid heeft laten gaan. Breekt er op dit moment licht door in de duisternis, waarin hij bezig was zichzelf op te sluiten?

U moet er eens op letten, dat, wanneer de dichter tot zichzelf komt en er in de gesloten koepel van zijn ellende een opening ge-

maakt is naar de hemel toe, hij op een heel andere toon spreekt over de Here, zijn God. „Het zijn de gunstbewijzen des Heren, dat wij niet zijn omgekomen, want Zijn barmhartigheden houden niet op” (vs. 22).

Het lijden heeft zin (vs. 25-27) en het lijden kent vanwege de Here grenzen en beperkingen (vs. 31-33).

Wat er ook in het leven gebeurt, de Here ziet het en het beroert Hem. Het gaat echt niet buiten Hem om en Hij heeft een open oog voor uw ellende en verdriet. En Hij ziet wel uw ziekte en Hij hoort uw klachten. Maar zien wij ook wie de Here is? Ja, zegt u, onze trouwe Vader in de hemel, die in alle dingen voor ons zorgt. Terecht zegt u dat.

Maar God is ook een heilig God, die zich niet laat narekenen in zijn hoge leiding. „Wie is het die spreekt en het is er, wanneer de Here het niet gebiedt? Komt niet uit de mond van de Allerhoogste het kwade en goede?” Ook al stoten wij ons aan Gods leiding in ons leven, toch zullen we erkennen dat we in Hem te maken hebben met de Heer van hemel en aarde, die heel het leven regeert en onderhoudt. En die in zijn leiding rechtvaardig, wijs en goed is.

Daarom moet onze klacht ook niet de Here gelden, maar onze klacht moet ons zelf gelden. Een ieder klage over zijn zonde! En daarmee wordt de wortel van alle ellende aangewezen.

Wanneer een mens de werkelijkheid van zijn leven onder ogen ziet voor het aangezicht van de levende God, dan moet hij de hand in eigen boezem steken en zijn zonde belijden.

Inderdaad: Gods hand is opgeheven tegen de mens, die zich in verwatenheid en eigen wijsheid opstelt tegen de Here.

En dan moet zo'n mens niet klagen over die hand van God, die tegen hem is, maar dan moet hij klagen over zijn zonde, waardoor de Here een tegenstander is geworden.

De rotte plek, de zonde, de wortel van alle ellende moet er dan ook radikaal uit worden weggesneden. Of zoals de dichter dat zegt in vs. 40: „Laten wij onze wegen doorzoeken en doorvorsen en ons bekeren tot de Here.”

Zonder voorbehoud doet de dichter belijdenis van zonde en schuld: „Wij hebben overtreden en zijn

weerspanning geweest.” (vs. 42)

Het was immers vanwege de zonde, de weerspanning, een woord dat vertaald kan worden als rebellie, opstand tegen de Here, dat de hemel zich heeft gesloten en dat de Here doof was voor het gebed (vs. 44).

Wanneer God zo een tegenstander is geworden, dan moet een mens niet klagen over zijn ellende. Want er is niets om over te klagen dan over de eigen zonde, waardoor de hand van God tegen een mens is opgeheven.

Maken wij dat vandaag ook niet mee als volk, dat de Here tegen ons is vanwege onze zonde en boosheid?

En wat klagen wij dan! Wat klagen we over dit en over dat. Het gaat zo slecht met de ekonomie en met de zede. Maar vergeten we niet ook één ding? Te klagen over onze zonde? We laten na om de hand in eigen boezem te steken en ons te verootmoedigen voor de Here, onze God.

Zou het niet een geweldige bevrijding zijn, wanneer we konden zeggen: „Laten we met de handen ons hart opheffen tot God in de hemel” en het uitspreken voor Gods aangezicht: „Wij hebben overtreden en zijn weerspanning geweest.”

Wanneer dat gebeurt, dan opent de hemel zich en hoort de Here onze stem. Hij vergeeft en Hij spreekt vrij, Hij verlost uit de diepten van ellende. En Hij doet dat door ons onder de hemel die éne Naam te geven, waardoor wij behouden worden: Jezus Christus, die gekruisigd is!

in dit nummer

- 145 Ds J. Bouma,
Klagen en klagen is twee
- 146 Drs H. de Jong,
Iets over antithese (3)
- 147 T. Hoekstra,
Beoordeling van literatuur (3)
- 148 D. W. L. Milo,
Een ongewoon woord
Mr dr J. Meulink,
Jaarvergadering Opbouw
- 149 Ingezonden
- 150 P. C. van Wijk,
Terloops...

H. DE JONG — AMSTERDAM

Iets over antithese (2)

Herkenning

De vorige maal eindigde ik met te zeggen dat er in de materialistische exegese en haar nieuwe antithese een stuk waarheid stak. En daar moeten we het nu over hebben. Welke waarheid?

In de eerste plaats — maar dan ben ik eigenlijk nog niet bezig met 't beantwoorden van de vraag — iets algemeen. Het is verkwikkend wanneer na een tijd van synthese, relativisme en eindeloos begrip voor alles en nog wat, iemand de antithese weer omhoog durft te heffen. Dat werkt als een knuppel in het hoenderhok van kerkelijke en theologische gezapigheid. Persoonlijk word ik bij het lezen van lectuur uit kringen van de materialistische exegese getroffen door de overeenkomst met de vroege vrijgemaakten: even militant, even onverdraagzaam, even bijterig, even verongelijkt, even gewond door miskenning. Als ik spreek van *vroege* vrijgemaakten, bedoel ik niet te zeggen dat de tegenwoordige de antithese zouden begraven hebben. Nee, niet in het binnenverband en niet in het buitenverband. Toch zijn we sindsdien voorzichtiger en bezadiger geworden. We hebben voor onze scherpstijperij ook wel enig lesgeld moeten betalen.

Maar als ik nu de materialistische exegeten hoor, dan denk ik in een mengeling van weemoed en geërgdheid: hé, waar heb ik dat toch vaker gehoord? Ik heb ds Zuurmond eens horen toornen tegen het lied 'on the rivers of Babylon' (of hoe dat pop-lied ook mag heten). Wat hij zei kwam hierop neer: hé, hé, doorzingen tot het einde van die psalm! En wat staat er aan het einde van deze psalm 137? „Gij dochter van Babel, ter verwoesting bestemde, gelukkig hij die u zal vergelden hetgeen gij ons hebt aangedaan; gelukkig hij die uw kinderen zal grijpen en tegen de rots verpletteren!” Nu, zeg nu zelf, had deze opmerking, deze herinnering aan zo'n psalm-slot, niet uit de koker van de vrijgemaakten van voorheen kunnen komen? Wij zongen in de eerste jaren na de vrijmaking die psalm. En inderdaad tot het einde. Het is dan ook een psalm van antithese, opgediend als gloeiende lava. Maar sinds de vrijgemaakten niet meer in Babel zitten, maar in dit land een geacht en geëerd kerkgenootschap vormen (voor de binnenverbanders geldt dat weer op andere wijze dan voor de buitenverbanders), nu zul je deze psalm niet zo gauw meer op 't bordje zien staan,

zeker niet tot dat bloedige einde toe.

Ik beoordeel dit nu niet. Ik wijs er alleen op, dat je nu vanuit een heel andere hoek van kerkelijk Nederland dit antithese-geluid kunt horen opklinken. Daar zit men nú een beetje in Babel, althans men voelt dat zo. Tegenwerking, miskenning, Ter Schegget niet op de kathedraal van Strijd in Amsterdam, een fel omstreden bijbeluitleg, een gevoel van met een kleine groep alleen te staan — werkelijk, ik herken dit. En diep in mij vindt 't weerklank: waarachtig, ze lopen ergens voor warm en ze voelen weer dat het evangelie *scheiding maakt!*

Versimpeling en vergroving

Ja, maar als dit nu het warm lopen is voor een antithese die niet deugt? Hier komen we dus aan de waarheidsvraag die ik stelde.

De antithese die de materialistische exegese aan Karl Marx ontleent — de klassen-strijd dus — is wel fout vanuit bijbels gezichtspunt, maar dan fout door *vergroving* en *versimpeling*. Dat is trouwens kenmerkend voor heel Marx' maatschappij-analyse, dat ze lijdt aan vergroving en versimpeling. De tijd waarin hij leefde gaf daar trouwens aanleiding toe. De samenleving van na de franse revolutie had veel van haar vroegere geschakeerdheid verloren. Sterk was daarin naar voren gekomen de vrije burger, de bourgeois, en deze ontpopte zich als de vrije ondernemer die, geholpen door de industriële revolutie, het arbeidersproletariaat in het leven riep. Marx had alleen maar oog voor deze twee-poligheid in de samenleving. Het vrije beroep en de middenstand kon hij eigenlijk niet thuis brengen in zijn maatschappij-ontleding en dus verwaarloosde hij die. Zo tekende hij wel met een grof krijtje.

Maar had hij maatschappelijk weinig oog voor nuance, geestelijk geldt dit nog meer. En vooral op dit punt neem ik het de christenen voor het socialisme kwalijk, dat ze Marx niet corrigeren. Want het is waar, je zou de Bijbel het boek voor de armen kunnen noemen,

maar wat gaat de bijbel met grote genuanceerdheid te werk als hij ons leert de arme geestelijk te onderscheiden. Dat is trouwens bij meer van zulk soort begrippen het geval. Neem nu de weduwen. Zeker heeft het zin de God van de bijbel de God der weduwen (en wezen) te noemen. Daar gaat de Schrift ons echt in voor. Toch wordt over de weduwen ook weer met onderscheiding gesproken. En de apostel stelt de vraag naar de *ware* weduwe. „Houd als weduwen in ere, wie waarlijk weduwen zijn” (1 Tim. 5: 3). Je zou zeggen: Er is toch maar een vereiste waaraan een vrouw moet voldoen om weduwe, echte weduwe te zijn, namelijk het door de dood verloren hebben van de echtgenoot. Toch zegt de apostel: „Een ware weduwe dan, die alleen staat, heeft haar hoop op God gevestigd en volhardt in haar smekingen en gebeden dag en nacht; doch zij die een los leven leidt, is levend dood.” (vs. 5, 6).

Zoals er nu ware weduwen zijn, zo zijn er naar de Schrift ook ware armen. En de ware arme in de bijbelse zin van het woord — Jezus heeft die *Lazarus* genoemd (Luc. 16: 20), dat wil zeggen: God, die helpt in nood. Zoals Paulus van de ware weduwe zegt, dat ze haar hoop op God heeft gevestigd, zo zegt Christus van de ware arme dat hij God tot zijn hulp gesteld heeft en dat ook belijdt tot in zijn naam toe.

Vergeestelijking?

Men vreest hier wel *vergeestelijking* van het begrip 'arme'. Dat we dus met de hierboven gemaakte onderscheiding de werkelijke armoede onder de tafel vegen en aan de nood daarvan niet tillen. Inderdaad is het goed dat we elkaar voortdurend waarschuwen tegen dat gevaar, dat gezien de historie werkelijk niet denkbeeldig is te noemen. Er is op deze manier heel wat slechte stichtelijkheid over de toonbank van de Kerk gegaan! Er werd met het begrip 'geestelijke armoede' over het concrete leven heen gesproken. Toch kunnen wij dit noch Paulus, noch Jezus verwijten. Als Paulus 't over de ware weduwe heeft, voegt hij toe: „die alleen staat”. Daar heb je heel concreet de levensnood van de vrouw die uit de geborgenheid van de huwelijks-gemeenschap weggestoten haar levensweg op aarde eenzaam ten einde moeten brengen. De apostel vergeestelijkt niet ten koste van het materiële en concrete; de ware weduwe die haar hoop op God gevestigd heeft, blijft er echt weduwe om. En dat is ook het geval met de arme, die Lazarus heet. Jezus gebruikt deze kenschetsing echt niet om om de ellende en de zweren van deze stakker heen te praten. Noch onze Here noch Paulus worden met hun onderscheiding stichtelijk in de brave zin van het woord.

De kerk is dat later helaas wel vaak

geweest. En in zoverre zij het was, heeft ze 't verdiend dat ze Marx tegenover zich heeft gekregen en krijgt. Hij heeft immers tegenover een 'vergeestelijkende' kerk weer de nadruk gelegd op het materiële van de armoede. En daarin had hij niet tegenover het evangelie, maar wel tegenover de kerk (althans een bepaald soort kerk, want ook hier moet onderscheiden worden) gelijk.

De naaste en de broeder

De bijbel gaat ons dus voor in het maken van onderscheid als 't over de armen gaat. Maar wat doen we nu met dit gegeven? Zou het bijvoorbeeld de bedoeling zijn, dat we de arme pas dan helpen als hij een arme Lazarus is? Nee, dat kan niemand volhouden. De barmhartige Samaritaan hielp zonder navraag te doen. En dit staat ter navolging.

Toch kunnen wij het niet laten om al helpend in de naaste ook de broeder te zoeken, zoals we trouwens ook omgekeerd vanuit de broederliefde gestimuleerd worden tot liefde jegens allen (2 Petr. 1: 7). Er is een openheid tussen de kring van de broeders en de kring van de naasten en een spanning en inspanning om deze twee kringen te laten samenvallen. In het vorige artikel schreef ik, dat de antithese geen voor-gegeven is. Dat moet hier mee-bedacht worden. Daardoor is elke naaste een mogelijke broeder. En daardoor is elke arme een mogelijke Lazarus. Niet dat je hem dáárom helpt, maar al helpend hoop je op herkenning in Christus, op wederkerigheid. Het is trouwens ook de vraag of de naaste die geen broeder wil zijn, en de arme die geen Lazarus wil zijn, „zich zal laten helpen, want daar is een nederigheid voor nodig die op de duur alleen in Christus te vinden is. Ik constateer op dit punt dus een spanning in het evangelie. Enerzijds het voorbeeld van de barmhartige Samaritaan (Luc. 10) die zonder navraag helpt en anderzijds, Matth. 10: 42: „Wie één van deze kleinen, omdat hij een discipel is, ook maar een beker koud water te drinken geeft...”

Enerzijds Matth. 25: 40: „Inzoverre gij dit aan één van deze mijn minste broeders hebt gedaan, hebt gij het Mij gedaan”, en anderzijds Matth. 25: 45: „Inzoverre gij dit aan één van deze minsten niet gedaan hebt, hebt gij het ook aan Mij niet gedaan.” Het verschil tussen 'naaste' en 'broeder' groeit onderweg. Je gaat er niet van uit, je komt er bij terecht, — helaas.

We gaan op dit onderwerp een volgende keer nog door. Maar we kunnen al vast zeggen, dat hoezeer wij met betrekking tot de armen ook onderscheiden moeten, de materialistische exegese ons dwingt hun kant uit te kijken. En dat is winst.

pastorale notities

Het huisbezoek, wat wordt er vaak de spot mee gedreven. Rooms en zeggen wel eens: „Meneer pastoor is de meter wezen opnemen”. Zij typeren daarmee de duur en de kwaliteit van het pastorale bezoek aan huis. Maarten 't Hart schreef boeken waarin hij zijn gereformeerde afkomst van zich afschrijft. Hij doet verslag van huisbezoeken. Het zijn spotprenten geworden. Er heerste volgens hem bij een huisbezoek een sfeer die vader en moeder beschadigde en oenteerde. Ik denk dat hij sterk overdrijft. W. Meijer schreef een boekje over het huisbezoek: Zo'n bezoek moet niet worden afgesproken, maar aangekondigd. Het gaat er niet om of het gelegen komt. Het gezin heeft zich te schikken en te richten naar de aankondiging. „Reeds gemaakte afspraken moeten worden afgezegd, allerlei plannen kunnen niet worden gerealiseerd. Want de ambassadeurs van de Koning komen. En daarvoor moet alles wijken”. De ouderlingen moeten vooral ambtsbewustzijn hebben, volgens Meijer.

Ik geloof, dat het met die aanpak, van die achtergrond uit, grondig mis gaat. Ambassadeurs, dat beeld spreekt me niet aan. Zij werken immers in een vreemd land en moeten er voor oppassen dat ze zich niet bemoeien met binnenlandse aangelegenheden. Maar wij komen thuis in een gezin, dat tot de gemeente van Christus behoort. In dat gezin zijn de ouders soeverein. In die huiskamer hebben zij het gezag. Van de Here gekregen. Zij mogen uitmaken, waar het gesprek over gaan zal. Wij, de ouderlingen, zijn gasten en voor ons geldt de eis die Paulus aan de ouderlingen stelt: zij mogen niet aanmatigend zijn. Ik heb het wel meegemaakt, dat aan het begin van een huisbezoek de ouders ons welkom heetten en daarna ging de moeder voor in het gebed. Zij vroeg een zegen over het gesprek, „dat wij nu samen met onze kinderen, mogen hebben met twee oudsten der gemeente”. Het werd een goed bezoek. Het liep echt niet uit de hand.

Bij die aanpak voelen de kinderen zich thuis. Dat zijn ze immers ook? Wanneer de ouderlingen met hun zogenaamd ambtsbewustzijn binnenkomen, krijgen de kinderen, en de ouders, de indruk dat hun huis een tijdlang bezet wordt. Ze verlangen naar het moment dat de bezetting weer wordt opgeheven.

A. H. Algra, Sliedrecht

T. HOEKSTRA — ZWOLLE

Beoordeling van literatuur

(3)

Ouderlingenbezoek

Dit is een verhaal van Maarten 't Hart uit zijn bundel „Het vrome volk” (Arbeiderspers, 1977). Het is ook opgenomen in Bulkboek no. 68 en in: Korte verhalen uit de jaren zeventig (Elsevier).

De „ik” (een jongen van een jaar of zeventien) geeft een verslag van een huisbezoek door twee ouderlingen. Het wordt één grote mislukking: vader geeft flauwe raadsels op, er is geharrewar omdat de ene ouderling wil blijven staan en vader dan ook weigert te gaan zitten. De ene ouderling, Wijnhorst, heeft de leiding, de andere, Warnaar, is erg onnozel en zegt hoofdzakelijk domme dingen. Wijnhorst leest eerst een gedeelte uit de bijbel. Het is uit een geslachtsregister en eindigt met: Deze allen waren Joktans zonen.

Vader komt niet zo vaak in de kerk. Warnaar: „Gij zult de onderlinge bijeenkomsten niet nalaten, zegt de apostel”. Vader: „Nee, maar toen werd er misschien nog niet zo beroerd gepreekt als tegenwoordig. Het is me een stelletje puin, de dominees die we momenteel hebben. De enige goede, Zelle, hebben ze geschorst.” Ook moeder vindt het jammer dat Zelle er niet meer is: „Ik vond het ook een hele fijne dominee, hij kon het je zo goed vertellen”. „Hij leefde er niet naar”, zei Wijnhorst. „Nee”, zei mijn vader, „de meeste ouderlingen ook niet en toch krijg je ze op huisbezoek.” U begrijpt wel waar dit op uitloopt. Dan stapt Wijnhorst over op een ander onderwerp: de ik gaat straks studeren? Wat? In Leiden? Maar daar behandelen ze toch die goddeloze evolutie? Hé? Doen ze dat aan de VU ook? Dat zullen we aan de kerkeraad rapporteren! En stel je voor dat hij in Leiden een meisje opdoet, „zo één die hervormd is op grote wielen”!

Dan komt het gesprek op het gelezen bijbelgedeelte. Zondag is erover gepreekt, vader was er toen ook en volgens hem was het een „waardeloze preek”. Maar Wijnhorst vond de preek heel goed: „en daarover wou ik het nou net eens hebben. U hebt drie kinderen, moeder de vrouw is nog jong; is het de bedoeling dat . . . ?” Vader wordt woedend, accepteert deze bemoeizucht niet en hij verwijt Wijnhorst die veertien kinderen heeft gehad, dat die een beest is voor zijn vrouw. Dát zal aan de kerkeraad worden gerapporteerd! „Als onze broeder dit niet terugneemt, zullen we de tafel des Heren voor hem sluiten”. De ruzie loopt hoop op. Tenslotte komt de kerkelijke bijdrage ter sprake. Vader is niet bereid tot een verhoging over te gaan: „Laten ze eerst die rijke sode-mieters maar plukken”.

Het lijkt Wijnhorst beter nu maar te vertrekken, maar Warnaar herinnert hem eraan: „We moeten nog eindigen”, zei hij. Er volgt dan een gebed vol clichés en vermaningen aan het adres van vader en zoon: „... leid onze jonge broeder naar Uw diensthuis in Amsterdam. Leer ons opnieuw naar Uw woord te leven, Uw woord dat spreekt over kind-zegen, Uw woord waarin wij lezen dat het zaliger is te geven dan te ontvangen.” Tijdens het gebed wordt er aan de voordeur gebeld, zodat van het laatste gedeelte alleen maar te verstaan is: „verstokt, ... goddeloos, ... zondig, ... amen.”

Primaire reactie

Al had ik wel enkele bedenkingen, ik vond het aanvankelijk toch wel een geestig verhaal. Maar tegelijk besepte ik dat iemand anders er zich mateloos aan zou kunnen ergeren. Het is zelfs niet ondenkbaar dat een lezer zich nú boos maakt omdat ik toegeeft erom gelachen te hebben. Ik ken mensen die het op zich zelf al een kwalijke zaak vinden dat een ambtsdrager kritiek te verduren krijgt. Zij zullen het mij misschien wel kwalijk nemen dat ik dat verhaal in dit blad durf te noemen. Welnu, zij zullen tevreden gesteld worden.

Bij nader inzien

Nu ik het verhaal diverse keren gelezen heb, wordt mijn waardering kleiner. Dat is in de praktijk een tamelijk betrouwbaar signaal.

Het kan natuurlijk helemaal geen kwaad als er eens op gewezen wordt dat het met de huisbezoeken niet altijd zo goed zit. Dat is toch wel zo ongeveer de grondgedachte in dit verhaal. De ouderlingen pakken de zaak niet bepaald verstandig aan, ze houden zich maar aan de „vaste paden”.

De houding van vader is trouwens ook niet voorbeeldig, hij heeft vrijwel alleen kritiek. Moeder reageert als een heel eenvoudige vrouw: dominee Zelle kon het je zo goed aanzeggen. Ze probeert haar man wel wat te sussen, ze heeft meer respect voor de ambtsdragers dan hij, maar er gaat weinig van haar uit. De zoon voelt zich maar wat ongemakkelijk, opgelaten.

Dus nog eens: kritiek op het onbenullige gedrag, ook als het om ambtsdragers gaat, is mijns inziens geoorloofd. Maar ik begrijp dat dit verhaal wel heel pijnlijk aan kan komen!

Als ik wat nauwkeuriger lees, zie ik dat de methode van vertellen eigenlijk wat goedkoop is. Van begrip voor de ouderlingen is niets te merken, ze worden alleen maar belachelijk. Ook het bekende motief van het leven dat niet in overeenstemming is met de leer, is té gemakkelijk in het verhaal verwerkt: de bakker knoeit met zijn waar en de timmerman lust té graag een borrel. Te veel negatieve elementen worden op elkaar gestapeld: domheid, koppigheid, gebrek aan tact bij de ouderlingen; vader is een typische dwarsligger. Het is allemaal wat onecht, gezocht. Ook het gebed aan het einde is goedkoop: wie iets meer is dan een vreemdeling in ons gereformeerde Jeruzalem, kan zoiets zonder veel moeite bij elkaar zoeken.

Nee: dit is toch niet zo'n goed verhaal. Dat wordt ook nog eens bevestigd door het begin dat helemaal niet functioneel is, maar dat ook de indruk wekt er aan de haren bijgesleept te zijn: „Terwijl ik de laatste druppels urine uit mijn geslacht schudde, hoorde ik de voordeur bel overgaan.”

Literatuur of lectuur?

De wijze waarop in het besproken verhaal de „gedachte” is verwerkt, maakt dat de lezer niet overtuigd wordt! hij krijgt geen diepere kijk op een bepaald probleem, daarvoor is het in wezen toch allemaal wat te goedkoop gebracht. Ik blijf het een niet onaardig verhaaltje vinden, maar meer ook niet: het hoort m.i. niet tot de literatuur.

En de toepassing dan?

Stel je voor dat er nu toch iemand is die zich herkent in één van de geschetste personen? Dat zou toch de eigenlijke oorzaak van zijn ergernis kunnen zijn? Mocht dat, voor mij onvoor-

stelbaar, zich inderdaad voordoen, dan zou dit verhaal toch nog een effect hebben dat een kenmerk is van echte literatuur: de confrontatie met onszelf. Hee, is het verhaal dan opeens toch literatuur geworden? Nee: wij herkennen onszelf ook in een lachspiegel of een karikatuur. Tot die laatste soort hoort „Ouderlingenbezoek”.

Toegift

Ik wil u toch ook nog graag iets van betere kwaliteit aanbieden. Daarom laat ik een gedicht van Achterberg afdrukken.

Gerrit Achterberg:

En Jezus schreef in 't zand

Jezus schreef met zijn vinger in het zand.

Hij bukte Zich en schreef in 't zand, wij weten niet wat Hij schreef, Hij was het zelf vergeten, verzonken in de woorden van Zijn hand.

De schriftgeleerden, die Hem aan de tand hadden gevoeld over een vrouw, van hete hartstochten naar een andere man bezeten, de schriftgeleerden stonden aan de kant.

Zondig niet meer, zei Hij, ik oordeel niet. Ga heen en luister, luister naar het lied.

En Hij stond recht. De woorden lieten los van hun figuur en brandden in de blos

waarmee zij heenging, als een kind zo licht. Zo geestelijk schreef Jezus Zijn gedicht.

D. W. L. MILO — DALMALLY

EEN ONGEWOON WOORD

Daar is onverhoeds een ongewoon woord uit mijn schrijfmachine gerold,¹⁾ dat niet meteen is verklaard. Vroeger corrigeerde ik mijn drukproeven altijd zelf; dat was een soort finishing touch, waarbij soms het goudschaaltje te pas kwam. Door de afstand kan dat niet meer. Maar br. C. Huizinga raapte het woord op²⁾, bekeek het, legde het op tafel en wist er geen weg mee. Het was het woord „kerkverbandrommel”. Een onvertogen woord? Een wat ongewoon woord misschien, maar geen slecht en geen onzakelijk woord. Ik had, sprekende over de gemeenschap der heiligen, gezegd dat de laatste heiligen op deze aarde waarlijk geen kerkelijk register, geen notulenboek en geen kerkverbandrommel zullen meetorsen. Maar „ze zullen vervuld zijn van de Waarheid: een hart vol beloften, een mond vol profetie”.

Laat me nu eerst opbiechten, dat dit woord niet oorspronkelijk uit mijn koker komt. Ik heb het jaren geleden opgevangen uit de mond van ds W. G. Raven te Almelo, die ik voor de auteur aanzie. Maar het kristalliseerde wel bij mij: het sloeg aan zagezegd en bevatte langzamerhand al die tijdelijke, gelukkig vergankelijke, beprovingen die het kerkverband ons geloofsleven kan opleggen. Zodat het ongewone woord meer lading heeft dan de weldoende inhoud van een verbandtrommel — inderdaad aanduidt de rommel, die het kerkverband medebrengt.

Hiermee is niet beweerd dat het kerkverband een rommeltje is. Immers elk huis, dat op orde en zindelijkheid is gesteld, heeft wel ergens een

minder eerbaar vat voor de rommel. Want elk ordelijk huis maakt rommel. Laten we niet doen of het kerkverband zo'n heilige zaak zou zijn, dat er geen rommel gemaakt wordt. Het kerkverband van na de Afscheiding heeft niet minder rommel veroorzaakt dan de staatskerk van voordien. Destijds beweerde prof. dr H. H. Kuyper dat oudtijds de gereformeerde synoden werden aangeduid als „heilige synoden”. Dat was waarschijnlijk gezegd om het dalend respect voor de waggelende en wankelende synodes wat op te vijzelen. Maar onze verstandige herders liepen daar niet in. Die zeiden: Paulus heeft zelfs geroepen heiligen wel dwaazen (uitzinnigen) genoemd³⁾; die heiligheid moet maar blijken uit daden en besluiten!

Dus nog eens: laten we niet doen of het kerkverband zulk een heilige zaak zou zijn, dat daar geen rommel aan te pas komt. Die „knechten van knechten van knechten van de kerkeraden” zijn en blijven mensen, gewone mensen, zondige mensen. Mensen, die fouten kunnen maken en van deze gelegenheid gebruik maken. Zodat met het kerkverband de kerkverbandrommel onvermijdelijk meekomt. Welk soort rommel? Al die tekortkomingen, misslagen, onjuiste beoordelingen, machtsoverschrijdingen, die gebrekkige mensen gewoon zijn in hun leven aan te treffen — zij het zeer tegen hun wil. Daarbij vergt het kerkverband al die arbeid, organisatie, energie, tijd en gezondheid, die ambtsdragers moeten onttrekken aan hun kudden.

Er zijn er onder ons, die hoge verwachtingen koesteren van een nieuw geordend federatief verband tussen de plaatselijke kerken. Die visie zijn hun vergund — zo goed als anderen een geheel andere visie hebben. Dat uiteengaan van visies is niet nieuw. Toen, na de Vrijmaking, de kerk van Breda zich vooralsnog onthield van aansluiting, wat dit een duidelijk gebaar. Men wenste geen voortzetting van verordnende, heersende, schorsende en afzettende synodes met leerdwang, met knevelarij van gewetens, met meerderheidswang, met politiek gescharrel. Het werd Breda nog al kwalijk ge-

J. MEULINK — ENSCHEDE

Jaarvergadering Opbouw

Op de onlangs gehouden jaarvergadering van de persvereniging „Opbouw” heeft mr. dr. J. Meulink de bespreking van het redactiebeleid ingeleid met een kort referaat. De tekst van dat referaat vind tu in onderstaand artikel.

Het weekblad Opbouw is een van de weinige bladen, die van een persvereniging uitgaan.

Dat is geen toevalligheid. Een vereniging is een samenwerkingsverband. In dit geval een samenwerkingsverband om mee te werken aan de opbouw van het gereformeerde leven in de ruimste zin van het woord.

De consequentie daarvan is, dat Opbouw niet slechts een zaak is van de redactie, maar van ons allen tesamen als leden van de persvereniging.

De bespreking van het redactiebeleid is dan ook niet maar een formeel agendapunt, omdat het nu eenmaal zo hoort, maar het is van wezenlijk

belang voor ons blad. De persvereniging heeft ook verantwoordelijkheid voor Opbouw. U bent in zekere zin medeplichtig.

Het is al enige jaren gewoonte, dat een van de redacteuren een korte inleiding houdt. Dat gebeurt niet om u te vertellen, hoe het redactiebeleid behoort te zijn, maar alleen om zo het gesprek op gang te brengen over het gevoerde en te voeren redactiebeleid.

Meer moet u achter mijn verhaaltje niet zoeken. Ik ga op dit moment het redactiebeleid niet verdedigen en evenmin vertellen hoe het gebeuren moet. Ik begin alleen maar het gesprek in de hoop en verwachting, dat als één schaap over de dam is, er wel meerderen zullen volgen.

Eerlijk gezegd voel ik me ook een beetje een schaap, omdat het niet zo eenvoudig is, iets zinnigs te zeggen zonder te herhalen wat in vorige jaren al is beweerd. Dat neemt niet weg, dat wij als redactie en ik hoop u als lezers en leden van Opbouw wel behoefte heeft aan een gesprek.

Het is b.v. een moeilijke zaak na te gaan, hoe een artikel bij de lezers overkomt. Een artikel wordt vaak heel anders gelezen, dan de schrijver denkt en bedoelt.

Vaak bemerken we uit brieven, die we ontvangen, dat we heel anders overkomen, dan we gedacht hadden.

Brieven overigens, die ons zeer welkom zijn, ook al zijn de briefschrijvers lang niet altijd tevreden over onze artikelen. Te uwer geruststelling, wij zijn zelf ook lang niet altijd tevreden over onze produkten.

Het is al vele jaren geleden, dat ik, zelf nog Kamerlid zijnde, door afwezigheid in de Kamer de gelegenheid had via de T.V. een Kamerdebat te volgen. Ik schrok daarvan, want ik herkende de Kamer, waar ik toch al 10 jaar inzat, nauwelijks. Het debat kwam op mij heel anders over, dan wanneer ik er zelf midden in zat. Eerlijk gezegd kwam het veel slechter over. Zo zou het ook met onze artikelen kunnen gaan. Die kunnen ook

nomen. Maar heeft de geschiedenis uit de jaren zestig Breda niet in het gelijk gesteld? Ons vernieuwde kerkverband heeft de vroegere synodes in wanbeleid overtroffen.

—o—

Bij de bespreking van dr J. Stellingwerff's boek „Amsterdamse Emigranten”⁴⁾ hebben we bij drie gereformeerde voortrekkers stilgestaan. Het waren Wormser, Scholte en Budde. Als we naar de bronnen van de gereformeerde kerken zoeken komen we deze drie figuren onvermijdelijk tegen. Hoe stonden deze drie tegenover het kerkverband — mogen we elkaar die vraag eens stellen?

Wel, alle drie kwamen ze uit Duits-Evangelische gemeenten, waren van huis uit Lutheranen die, via het Réveil, Jezus Christus leerden kennen en zijn zuivere Woord zochten. Alle drie waren betrekkelijk kort lid van de hervormde staatskerk, waaruit ze spoedig werden verjaagd. Alle drie ervoeren de ijzeren macht van een landelijke organisatie, die zelfs door de overheid op haar troon was geplaatst. Alle drie bleven ze hun Heiland trouw ondanks vervolging, straf, schande en gevangenis. Alle drie kwamen onder dak in de gemeenschap der heiligen, in dit geval de afgescheiden kerk van Amsterdam. Een toen nog illegaal gezelschap.

En alle drie werden enkele jaren later door diezelfde gemeenschap, gerugsteund door een synode, al weer geschorst en buitengesloten. Kwamen buiten de kerk, alzo buiten elk kerkverband te staan, opnieuw in een illegaal gezelschap van gelovigen: Wormser en Budde stichtten de „Vereniging”. Die vereniging gedroeg zich als onafhankelijke kerk, luisterde naar Gods Woord, gebruikte de sacramenten en onderhield de onderlinge tucht. Scholte kwam er graag preken en maakte zich alzo „medeplichtig”. Is het te begrijpen dat ze niets meer van een federatief verband moesten hebben? Ze hebben er aanvankelijk eerlijk aan meegewerkt, waren lid van de eerste afgeschei-

den synode (Scholte was praeses), vormden gedrieën de eerste synodale leetuurcommissie — maar zagen in de krachtsbundeling blijkbaar weer de oude wereldlijke macht opduiken, die de hervormde kerk berucht had gemaakt.

Wormser is vrijwel levenslang buitenkerkelijk christen gebleven, eindigde in de hervormde kerk. Budde kwam in Burlington in feite nooit meer in het gereformeerde leven terecht, eindigde in de Presbyterian Church.

En Scholte? Die verklaarde dat hij alleen de Schrift als model had gekozen en nooit enige kerkvereniging als voorbeeld van volmaaktheid kon beschouwen, noch in leer, noch in vorm. Zijn afscheid uit de hervormde kerk was „onvermijdelijk, wilde hij niet ontrouw worden aan de Heere, die hem gesteld had in de bediening des Woords”. Maar, zei hij — „ik zou beter gedaan hebben met eenvoudig voort te gaan met prediken en dopen” — „zonder mij in te laten met kerkelijke organisatie”. Hij heeft dat in Pella volgehouden: weigerde zich in te laten met classes en synoden. Geen wonder, dat men achteraf met Scholte als met een „vreemde eend in de bijt”⁵⁾ verlegen zat!

Maar intussen was Wormser, die ons volk leerde zijn doop te verstaan, net zo „vreemde eend”, die van geen kerkverband meer wilde weten; die aan Groen van Prinsterer schreef over de „Vereniging”: „we hebben niets — zelfs geen archief”. En over deze vreemde eend schreef Groen: „een man, wiens invloed, door geschrift en wandel, ter handhaving van de christelijk protestantse volksgeest, en onberekenbaar, één onopgemerkt is geweest”. „Niemand wellicht heeft hem geëvenaard in het algemeen verstaanbaar maken van het christelijk-historisch beginsel, toepasselijk op kerk, staat en school”. Dat is geen geringe uitspraak over deze vader van de afscheiding, die de Dordtse Kerkenordening op zijn duimpje kende, de belijdenisgeschriften nog beter!

—o—

Waarom juist deze drie gereformeerde voortrekkers genoemd? Daar zit geen willekeur achter: het boek cirkelt om hen vanwege de bewaard gebleven schat aan brieven. Over alle drie gaf Groen een uitnemend oordeel ten beste. Alle drie zijn ons overleverd als gereformeerde voormannen, die onze kerken van onberekenbaar nut zijn geweest. Al zitten we dan met hun visie ten aanzien van het kerkverband, dat zij „schade en drek” achtten, wel danig in onze maag...

Tenslotte nog een verhaaltje — anders is het wat droog. U weet dat de huidige kerkorde van de Ned. Hervormde Kerk is voorbereid en tot stand gekomen in het plaatsje Nunspeet? Jawel. Dat was in een zaaltje van het toenmalige hotel De Valk; een gevelsteen heeft dat jaren lang den volke kond gedaan. Dat was omdat, in oorlogstijd, een der kopstukken door de bezetter verplicht werd binnen Nunspeet (en Huls-horst) te verblijven.

Bij die gelegenheid — we zaten in de jaren van Schilder's afzetting, van de Acte van Vrijmaking en Wederkeer, van studie op Schrift, belijdenis en kerkenordening — kwam de enige hervormde predikant van Nunspeet bij me binnenlopen. Hij vroeg me: zou u aan een exemplaar van de Dordtse Kerkenordening kunnen komen? Ik zou die zo graag eens zien, om de besprekingen in De Valk te kunnen volgen.

Tot zijn verbazing greep ik trots de D.K.O. plus Jansen's eerste druk van de bovenste plank en overhandigde die aan hem.

Dat kan je nu alleen bij gereformeerden overkomen, zei hij onthutst.

Ik was niet trots meer. Ik schaamde me een beetje.

1) „Twee of Drie”, 6-10-78 - 2) Opb. 16-2-79 - 3) Gal. 3:1-3, 26 - 4) Opb. 9 tot 23 febr. 1979 - 5) dr F. L. Bos in Kok's Chr. Enc. II.

wel eens heel anders overkomen. Daarom alleen al is een gedachtenwisseling een nuttige zaak.

Een andere mogelijkheid is, dat redactie en lezers elkaar niet altijd voldoende kennen. Schrijven in het kerkblad van een kleinere gemeente b.v. is veel gemakkelijker. Je kent elkaar goed. Daardoor kunnen misverstanden veel minder snel optreden. Het is daarom ook goed, dat wij op een jaarvergadering als deze elkaar in de ogen kunnen kijken en elkaar beter leren kennen.

We moeten ons er ook steeds bewust van blijven, dat de lezers van Opbouw zelfs al beperken we ons tot hen, die lid zijn van de kerken, die we aanduiden als „buiten verband”, over verschillende vraagstukken genuanceerd denken. Zo is een duidelijk verschil tussen de kerken in het westen en die van het oosten.

Ik heb eens een socioloog horen beweren, dat de interpretatie van het geloof en daarmee ook de variatie in het belijden en in het beleven samenhangt met de gesteldheid van de bodem.

Hij zei: zandchristenen zijn anders dan kleichristenen.

Als dat waar is, zou je kunnen zeggen, dat we in het westen klei- en in het oosten zand-buitenverbanders hebben.

Maar, om nu weer serieuzer te worden, het is helemaal geen ramp, wanneer we wat verschillend denken over bepaalde vraagstukken, mits we maar tesamen willen luisteren naar wat God in Zijn Woord zegt en mits we elkaar als broeders en zusters vertrouwen.

Mijn indruk is echter, dat het wederzijdse vertrouwen niet altijd in voldoende mate aanwezig is en dat ook de binnenverbandse gedachte, dat alles koekoek-een-zang moet zijn, bij meerderen nog op de achtergrond meespeelt.

Wanneer een schrijver eens de oude paden verlaat en dat is voor een

gereformeerd mens nodig, immers reformeren moet een blijvende activiteit zijn, bemerk je direkt enig wantrouwen.

Toch moet het mogelijk zijn, dat we in Opbouw rustig met elkaar kunnen praten over vraagstukken, waarover we niet gelijk denken.

Zo zal, om een voorbeeld te noemen, aandacht moeten worden gegeven aan het vraagstuk van het kerkverband. Daar wordt nog al verschillend over gedacht. Naar mijn opvatting zowel door de **klei-** als de **zand-**buitenverbanders te polariserend. Vergeten wordt, dat het zijn van kerk niet afhankelijk is van het bestaan van een kerkverband en evenmin van het afwezig zijn van een kerkverband. Christelijke nuchterheid is een even noodzakelijk als spaarzaam artikel.

Opbouw heeft bij een vraagstuk als dit tot taak een gedachtenwisseling op gang te brengen, waarin we trachten naar elkaar te luisteren. We zullen dat probleem in Opbouw wel niet kunnen oplossen, maar we kunnen wel trachten elkaar te begrijpen. En dan zijn we al een stuk verder.

Een andere vraag is, of Opbouw moet trachten hier direkt leiding te geven in de zin, zoals dat in De Reformatie gebeurt. U zult bemerkt hebben, dat we als redactie daarvoor wat huiverig zijn.

Daar is, om iets anders te noemen, nu een discussie aan de gang over de naam van de kerken. Dat lijkt me een goede zaak, al vind ik persoonlijk, dat sommigen er iets te vurig over schrijven.

Zo geweldig belangrijk is die naam nu ook weer niet. De **faam** van de kerk is belangrijker dan de **naam**.

Toch lijkt me een discussie hierover wel van betekenis, temeer omdat de landelijke vergadering hier een steekje heeft laten vallen.

Het is nl. een wat merkwaardige gang van zaken, dat een landelijke vergadering na 2 enquêtes onder de kerken zo maar een aantal namen, die

door verscheiden kerken waren genoemd, buiten spel zette. Hier was echt wel een hiërarchisch trekje aanwezig. Het is ook goed, dat in deze discussie niet alleen theologen aan het woord komen. Het is nl. wel duidelijk geworden, dat zij veel te weinig gelet hebben op de juridische betekenis van een naam. Als je 3 kinderen in 1 gezin Piet noemt, heeft de naam haar zin verloren.

Ik vrees, dat deze naamdiskussie nog lang zal duren. Om de landelijke vergadering wat te helpen, zou ik willen voorstellen het b.v. bij onze kerken maar te veranderen in n.v. Dan zijn we de kerken zonder naam geworden.

Ik ben mij bewust wat van mijn onderwerp te zijn afgedwaald, daarom ga ik hier verder niet op in.

Opbouw wil meewerken aan de ontwikkeling van het gereformeerde leven in de ruimste zin van het woord. Daarbij moeten we ons bewust zijn, dat we maar zwak van krachten zijn. We zijn echt niet in staat in Opbouw alle terreinen van het leven te bestrijken. Onze mogelijkheden zijn beperkt.

Dat neemt niet weg, dat we b.v. over de politieke vraagstukken graag ook iets in Opbouw willen zeggen. Daarover denken we, ik zou haast zeggen uiteraard, niet gelijk.

Natuurlijk is het niet de taak van Opbouw om voor een bepaalde politieke partij propaganda te maken (behalve dan via betaalde advertenties).

Ook adviezen hoe men stemmen moet, vallen buiten de taak van Opbouw. Ik zou ook met grote klem willen waarschuwen deze kant niet uit te gaan. In de Vrijgemaakte kerken hebben we daardoor grote ellende en verwijdering tussen kerkgenoten gezien.

Een discussie b.v. tussen br. Rietkerk, ds De Jong en mij over de vraag of je nu lid moet zijn van het R.P.F., het G.P.V. of de A.R.P. lijkt me geen goede zaak.

Dat neemt niet weg, dat Opbouw niet mag zwijgen over allerlei politieke vraagstukken. Denk alleen maar aan het abortusvraagstuk, dat binnenkort in de Kamer zal worden behandeld.

Een probleem is daarbij wel, dat je bij de bespreking van een dergelijk probleem niet uit je politiek huid kunt kruipen.

Wanneer men een verhaal van mij daarover b.v. leest zal men bemerken, dat hierover een A.R. schrijft.

Dat maakt het schrijven wel moeilijker en werkt ook remmend, omdat veel lezers een andere opvatting zijn toegedaan.

Het is heel menselijk, dat je een schrijver van een andere partij wat kritischer en argwanender bekijkt.

Het lijkt me daarom gewenst, dat in Opbouw ook over politieke vraagstukken geschreven wordt door mensen, die tot een andere politieke partij behoren.

We spreken graag over de eigen indentiteit, ook van een blad als Opbouw. We zullen deze identiteit niet moeten trachten te vinden in het spuien van dezelfde opvattingen.

We moeten er integendeel voor oppassen, dat Opbouw niet het blad van een bepaalde groep wordt. Dat zou nog saai worden ook.

Als ik in Opbouw alleen maar artikelen las, waar ik het van a tot z mee eens was, zou ik het niet meer lezen.

Naar mijn idee leeft bij sommigen de groepsgeachte nog wel. Daaraan moeten we in Opbouw echter geen voet geven.

Natuurlijk is de een behoudender of wat progressiever dan de ander. Dat is een goede zaak. Vooruitstrevenden en behoudenden hebben elkaar vooral in de kerk nodig. Het uitschakelijk van een van beide is een slechte zaak.

Het is daarom wel jammer, dat er lezers zijn, die hun abonnement opzeggen, omdat een schrijver iets geschreven heeft, dat volgens hen nieuwlichterij of ouderwets is. Het eerste komt het vaakst voor. Beide zijn fout.

In dit verband zou ik met instemming willen wijzen op het jaaroverzicht in het kerkelijk handboekje van ds Janssen, waarin de problematiek van Opbouw m.i. op goede manier benaderd wordt.

Naast artikelen, die voor geen discussie vatbare waarheden van de Schrift op duidelijke aanspreekbare wijze naar voren brengen, is het nodig, dat er een nuchter vriendelijk gesprek wordt gevoerd, waarbij de gesprekspartners naar de Schrift willen luisteren.

Ik gebruik hier met opzet het woord **gesprek**. Tegenwoordig gebruikt men vaak het woord dialoog. Dat woord heeft voor mij een nare smaak. Niet slechts omdat het geen Nederlands woord is, maar vooral omdat het vaak betekent het voeren van twee dialogen. En van alleenspraken wordt geen mens, en ook geen Opbouwlezer wijzer.

Dat gesprek, die gedachtenwisseling moet menselijk en mild zijn. Dat betekent niet zoetsappig. We mogen echt wel de puntjes op de i zetten.

We moeten ervoor oppassen uit angst geen bijval te krijgen, zo te schrijven, dat we in eigen kring vooral voor goed orthodox worden aangezien. We moeten niet schrijven voor binnenkerkelijke hoera's.

Het is ook helemaal niet erg als we brieven ontvangen van mensen, die er anders over denken. Het is al fijn, dat er gedacht wordt.

Ik weet niet, of u het verhaal van Bomans kent: Pa Pinkelmans in de politiek.

Op een gegeven moment schrijft Pinkelmans aan zijn vrouw Anna, dat hij in de politiek wil gaan. Hij wordt nl. te dik. Daarom heeft hij avonturen, gevaar, smaad, beledigingen en ingezonden stukken nodig.

Zo erg is het nu bij de redactie van Opbouw ook weer niet. Maar echt, ingezonden stukken hebben we wel nodig. En een beetje smaad mag er ook wel bij. Dat houdt ons wakker.

En daarvoor staan we als redactie vanmorgen ook weer klaar.

Ik wilde met deze opmerkingen volstaan in de hoop, dat er nu wel geen beledigingen zullen volgen, maar wel, dat de leden-lezers van Opbouw toch geen blad voor de mond nemen.

Als we van elkaar maar wel proeven de liefde tot onze God en Vader en Zijn Koninkrijk.

ingezonden

Graag wil ik de persoonlijke mening van H. Amelink over mijn boekje „Wij zijn niet machteloos” respecteren, maar de voorbeelden die hij gaf in zijn artikel „Twee dichters over de zonde” (Opbouw 30-3-79) hebben in dat boekje een geheel andere betekenis dan in zijn weergave. „Hij zegt dat de historici bezig zijn de geschiedenis te vervalsen. En je denkt: alle historici?” Wie leest wat er staat, hoeft dat niet te denken. Ik schreef over een bepaald thema in een bepaald land: „Historici zijn bezig... enz.” **zonder** het generaliserende woordje „de”. „Geen Amerikaan bekommert zich om de 500.000 oorlogsinvaliden”. Dit is een conclusie uit een in de pers weergegeven onderzoek in de V.S. „Geen arbeider maakt zich druk over Vietnam”. Dit is een duidelijk met een dubbele punt aangegeven **citaat** van Kousbroek, waar ik op pg. 96 mijn mening **tegenover** plaatste. „Er was geen eensgezind nee tegen abortus, omdat het de tegenstanders geld zou kosten”. Zulke onzin schreef ik nooit. Het nee dat geld en moeite kost, is het nee tegen kernwapens en milieuverwoesting. Schreef ik oppervlakkig of werd ik oppervlakkig gelezen? „Dat maakt de jaren zeventig nog onverdragelijker: dat zij zo goed verdragen worden” is geen aardige woordspeling, maar een joods gezegde over de ballingschap, toegepast op een hoogst ernstige zaak die alleen in deze woorden kan worden uitgedrukt. Het bijbelse „woordspel” zoals „rechtsverkrachting, geen rechtsbeachting” is toch ook niet oneerbiedig? Ik begrijp niet waarom de eerbied voor de Drie-Enige God niet zou dulden, dat wij over een demonische drieëenheid spreken: vele gereformeerde vaders hebben beschreven hoe de duivel de Drieëenheid imiteert. Ik gaf geen eigen zondeleer, maar verwees steeds naar wat de bijbel over de zonde zegt: „In de bijbelse verkondiging wordt de zonde als overtreding en als ongerechtigheid altijd uiterst concreet getekend en als schokkend ervaren. De boosdoener kan nooit en nergens enig recht van bestaan opeisen” (61). Ik schreef zelfs over de zonden van de jeugd, de mid-

delbare leeftijd en de ouderdom, ook over de zonde tegen de Geest (67). Ik vind het namelijk op mijn beurt generaliserend, als men alle mensen goddeloos noemt, zonder concreet en historisch aan te duiden waaruit die goddeloosheid bestaat. In de bestrijding van een bepaalde zondeleer gaat het mij nu juist om het rechte zicht op de **verschrikking** van de zonde: „Juist door hun zondeleer kunnen zij de zonde niet tijdig ontdekken” (53). Ik ben geen moralist, want ik waarschuw leterlijk: „Het nieuwe moralisme berust op een lichtvaardig optimisme over de mogelijkheden van de mens” (61). Ik waarschuw tegen het optimisme van extreem-radicalen goedwillenden en kortzichtigen, die alles te rooskleurig voorstellen (50). „Wij moeten zelfs vaststellen dat de feiten de fantasie van de christenen met het zwaarste zondebesef nog verre overtreffen in verschrikking” (52) — en die verschrikking is aan mensen te wijten. Daarom noem ik wel terdege de noodzaak van bekering. Ik citeerde met instemming dr C. Beekenkamp (Dr. Kuiper-Stichting 1934): „Nu moogt ge van uw ongeloof blijk geven, door mij tegen te werpen dat de mensen wel nooit zullen veranderen en altijd egoïsten blijven, dan heb ik daartegenover geen ander antwoord dan dat van Johannes: dit is de overwinning, waarmee wij de wereld overwinnen, nl. ons geloof” (71), en Miskotte: „Wat werkelijk onmogelijk is, moet door de H. Geest worden aangewezen” (72). Ik schreef over Jezus' oproep tot omkering (61) en over Pinksteren en Gods garante waarvan wij moeten uitgaan (54). Ik noem het dan ook uitdrukkelijk een christelijke waarheid dat de eindvervulling van Gods rijk niet vereenzelvigd mag worden met menselijke denkbeelden of initiatieven (73) en ik eindig met de gaven van de gemeente en de strategie van de Geest (123). Is dat alles nog niet duidelijk genoeg? Dit geeft naar mijn oprechte overtuiging een heel ander beeld dan de weergave van Amelink, waarin ik mijzelf niet herken. Okke Jager

—o—

Ik kreeg nog meer reacties op mijn artikel over de twee dichters en de zonde. Het is waarschijnlijk wel mogelijk om later nog eens nadrukkelijk op die reacties in te gaan. De zaak is het wel waard. Nu alleen dit. Het is me niet ontgaan dat dr Jager vaak citeerde. Maar dat is de zaak niet. De zaak is dat hij met instemming citeerde. Op blz. 96 ontdek ik wel vreemde dingen maar niet een weerspreken van Kousbroek.

T.a.v. de abortus heb ik ongelijk en dr Jager gelijk. Maar zijn formulering was nogal onduidelijk. Dr Jager betoogt dat het eensgezinde nee tegen abortus er was omdat men „voor het eerst te maken (had) met een probleem waarmee men zelf eigenlijk niets te maken had: **het nee was kosteloos.**” De onderstreping is van dr Jager zelf. Maar hij bedoelt wat anders. Daarvoor mijn verontschuldiging. De zaak waarom het gaat is deze. Dr Jager schreef om ons duidelijk te maken dat we niet machteloos zijn en dat onze zondeleer onze

zonde is. En met „onze” zonde bedoelt hij die van de Gereformeerden, neem ik aan, want hij verwijst naar de H. Catechismus. Daartegen heb ik me verzet. Dat doe ik nog. Het is niet generaliserend alle mensen goddelozen te noemen. Dat doet de Schrift. Romeinen 4. Wij allemaal moeten ons geloof vestigen op die God, die goddelozen vrijspreekt. Dat gold van Abraham, van David, van Paulus. Dat geldt ons. De moraalpredikers van zeg maar, voor de oorlog hadden het bijna altijd over geslachtelijke zonden en de

strijd daartegen. De huidige moraalpredikers hebben de maatschappij en de politiek ontdekt. Een beetje laat. Maar elk betoog tegen welke zonde ook, waarin men zegt dat de christen nogal wat kan en niet machteloos is, ontkent de ernst van onze diepe val. Wij zijn volkomen heilig. In Christus zijn we meer dan overwinnaars. Maar echt alleen in Christus. De mensen aan de gang zetten in het stuk van de levensheiliging zonder ook daarin het „zonder de werken” vol te houden maakt ze óf wanhopig óf tot huichelaars. Efeziërs 3:10. Amelink

VROUWENKONTAKTDAG 1979

Op zaterdag 1 september 1979 D.V. hopen wij de vrouwenkontaktdag te houden in Utrecht.

Wilt U deze datum vast eventjes noteren?

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

Brief aan Ds W. Vreugdenhil te 's-Hertogenbosch

Beste dominee,

We zagen elkaar enkele weken geleden bij de begrafenis van iemand die we beiden goed hebben gekend. En bij het open graf stonden we vrij dicht bij elkaar en beleden we sámen ons geloof in de opstanding van het lichaam.

Het zal bij U wel net zo gaan als bij mij: op een kerkhof ontmoet je allerlei mensen. Je ziet er mensen die je nooit eerder zag en ook nooit meer zien zult, je praat met mensen die je in jaren niet hebt gezien en waarmee je bevriend bent, je kijkt naar mensen van wie je in de loop der jaren wat bent vervreemd. Dat kán, dat mensen van elkaar vervreemden. Zo is het eigenlijk ook met U en mij gegaan. Het is zo'n dertig jaar geleden dat we elkaar voor het eerst ontmoetten en ik bewaar vooral een goede herinnering aan de eerste jaren daarna, drie jaren jeugdvereniging in Den Bosch. De laatste tien jaren is er wat mis gegaan. Zo zie ik dat tenminste.

Door de laatste kerkelijke breuk zijn we elkaar uit het oog verloren, zijn we tegenover elkaar komen te staan in plaats van naast elkaar. Hoe dat allemaal kwam laat ik nu maar rusten.

Want op de begraafplaats in Vught stonden we toch weer náást elkaar. Náást elkaar in ons belijden. U vroeg alle aanwezigen met U mee te belijden wat er staat in het apostolicum. Van Uw kant, daar ben ik van overtuigd, een geméende vraag. Van mijn kant, ik hoop dat U dat aanvaardt, een geméend antwoord. Ik geloof in God, in Jezus, in de Heilige Geest. Ik geloof

één heilige algemene christelijke kerk...

U mag wel weten dat ik die zaterdagmiddag niet goed wist wat ik er mee áán moest. Ik voelde me verlegen temidden van al die verschillende mensen, binnen- en buitenverbanders, hervormden en gereformeerden, onkerkelijken. Maar op die laatste na — of misschien waren er onder hen die óók mee beleden — beleden allen hun geloof. Samen, gemeenschappelijk. Ik geloof de gemeenschap der heiligen. Maar die verdeeldheid dan? Samen bij een open graf je geloof belijden kán blijkbaar, maar daarna te voorschijn komen uit de aparte kerkelijke positie en elkaar aanvaarden, is heel wat moeilijker. Dán belijden we opeens niet meer samen. Die zaterdag wél, maar de zondag daarna niet! Ik weet daar geen raad mee, U wel?

Zij die die zaterdag begraven werd was één in geloof met U en met mij. Ze heeft grote moeite gehad met de verdeeldheid van Gods kinderen, de laatste kerkelijke breuk heeft ze eigenlijk niet meer verwerkt. Ze wou die breuk niet, ze bleef „binnen verband” maar dacht veel aan „buiten verband”. Niet alleen zij, ook veel anderen hebben op dit punt hun moeite en zorgen. En God, hoe zal Hij tegen al dat vaak kleinmenselijk gedoe van ons aankijken?

Misschien vraagt U zich af waar ik met deze brief eigenlijk naar toe wil. Och, ik weet het zelf eigenlijk niet. Ik wil U eigenlijk alleen maar even benaderen, met U praten. U m'n onrust laten merken over wat wij mensen met die gemeenschap van Gods heiligen doen. O neen, denk niet dat ik alles wat er in de kerkgeschiedenis is gebeurd maar wil relativeren. Zeker niet. Maar ik ben eigenlijk wél van mening dat God heel wat grote en dikke woorden van ons zal moeten relativeren als Hij ons straks sámen aan de éne avondmaalstafel wil hebben.

Ik wil U vragen: het sámen belijden

van het éne geloof bij een open graf, dat is toch gemeenschap? Als we dat sámen kunnen, U en ik, dan hebben we toch eigenlijk tegen elkaar en tegen anderen gezegd dat we één Heer en één geloof hebben en dus kerkelijk bij elkaar horen? Of zie ik dat verkeerd? Maar wat moet ik dan met dat sámen belijden beginnen?

Als het waar is dat, waar mensen sámen uitspreken dat ze geloven in de drieënige God en al Zijn werken, gemeenschap is dan moet God wel even geglimlacht hebben toen Hij ons zo daar zag staan. Maar wat zou het een geweldig ding zijn als we zó ook zondags iets van dat sámen-doen konden laten zien. Wat zou dat een machtig woord voor de wereld zijn, wat zou dat een enorme kracht kunnen betekenen om zoveel twijfelende jongens en meisjes over de drempel heen te helpen.

'k Hoop niet dat U vindt dat ik maar wat „vals-algemeen-kerkelijk” aan het praten ben. Want dan hebt U me verkeerd begrepen. Maar áls wij beiden leden zijn van het lichaam van Christus, dán zullen we ook zichtbaar van dat éne lichaam deel moeten uitmaken. Dan zullen we elkaar ook vandaag tot een hand en een voet moeten zijn. Dan zullen we maar niet alleen samen de geloofsbelijdenis uitspreken, maar ons haasten om iets te doen aan het herstel van een ten onrechte geslagen breuk. Dan moeten we maar niet meer praten over schuld, maar ons samen buigen voor onze vergevende God die onze gezamenlijke schuld vergeeft.

Ik ga stoppen. 'k Heb het idee dat ik eigenlijk nog meer wil schrijven. Eén ding nog: 'k hoop dat U hebt begrepen dat ik U en Uw vrouw nog niet vergeten ben. 'k Neem aan dat dat ook omgekeerd niet het geval is. Ik heb U ook herkend als iemand voor wie de Heer heeft geleden, herkende U mij zo ook? 'k Neem aan van wel, maar wat gaan we daar dan samen aan doen voor ons gemeentelid-zijn op zondag?

Mag ik eens iets van U horen? Met hartelijke groet,

Peter

Beroepen te IJsselmuiden-Grafhorst: Ds H. A. Strating te Langerak.

Intrede — Zondag 27 mei a.s. zal Ds J. de Jonge bevestigd worden als predikant te Zeist.

De bevestiging door Ds C. van Leeuwen vindt plaats in de morgendienst van 9.00 uur in het kerkgebouw, Kerkweg 21.

De intrededienst om 19.00 uur in het Kerkelijk Centrum „De Clomp” te Zeist-West.

Baarn — De kerkeraad van Baarn heeft in een brief d.d. 19 april jl. haar standpunt uiteengezet m.b.t. de vragen die op het Convent van 19 mei a.s. aan de orde komen.

We citeren:

Wij zijn nl. van mening, dat de Schrift nergens spreekt over de instelling of ook maar de noodzaak van een kerkelijke organisatie met bevoegdheden voor zgn. „meerdere vergaderingen” om besluiten te nemen, waaraan de gemeenten van Christus bij voorbaat gebonden zouden zijn.

In al de jaren dat wij nu al praten over een „akkoord van kerkelijk samenleven” is dat nog nimmer uit de Schrift aangetoond. Onze afgevaardigden hebben dit in Wezep nogmaals gevraagd, maar ook nu weer geen antwoord gekregen.

Wij houden dan ook vast aan de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeente, geregeerd door Christus' Woord en Geest, en rechtstreeks verantwoordelijk aan Hem, Die — blijkens Zijn Openbaring aan Johannes — „de zeven sterren in Zijn rechterhand houdt, Die tussen de gouden kandelaars wandelt” en Die heeft gezegd: „Zie, Ik ben met u, altijd, tot aan de voleinding der wereld”.

Intussen willen wij graag een misverstand wegnemen, dat ook in Wezep aanwezig bleek, nl. dat de gemeente van Baarn tegen het maken van afspraken voor het samenleven van de kerken zou zijn.

Wij willen u in dit verband slechts herinneren aan het feit dat Baarn destijds de eerste regionale vergadering in de regio Utrecht bijeen riep, mede-initiatiefneemster was van de eerste landelijke vergadering te Oegstgeest en samenroepster van de tweede landelijke vergadering in Lage Vuursche. Nogmaals: wij zijn beslist niet tegen het maken van afspraken ter regeling

van allerlei zaken onderling, zoals de afgelopen tien jaar zonder reglementen is geschied. Het enige dat wij niet wensen is een **nieuw wetboek**, waaraan wij ons, op grond van het aan de orde zijnde artikel 34, **bij voorbaat zouden moeten houden**.

In de diskussies te Wezep hebben wij dan ook getracht het concept-artikel 34 „bij te sturen”.

Zo hebben wij voorgesteld een **gekwallificeerde meerderheid** in te voeren, zodat besluiten slechts kunnen worden genomen met instemming van tenminste 3/4 van de aanwezige afgevaardigden. Dit ligt o.i. meer in de lijn van het voorafgaande artikel 33, dat spreekt over „naar overeenstemming streven”. Dit voorstel vond onvoldoende steun.

Voorts hebben wij ons met anderen ingezet voor „het heil van de gemeente” als een criterium om een besluit van een regionale of landelijke vergadering eventueel niet te aanvaarden. Dit om „tyrannieke eenheidsdwang” (zie „prae-ambule”) zoveel mogelijk tegen te gaan. Hoewel de KFK dit „heil van de gemeente” reeds uit zijn eigen voorstel had geschrapt, bleek er gelukkig een meerderheid vóór te zijn.

Na te hebben gesproken over de mogelijkheden die de gemeenten hebben binnen het kader van de aangenomen voorstellen, konkludeert de raad: Wij kunnen met elkaar echter méér dan „sleutelen” aan de tekst: we kunnen ook **tegenstemmen en de voorgestelde artikelen verwerpen**. Wij zouden daarmee de band met die kerken

die dit „synodale systeem” om Christus' wil afwijzen, bewaren.

Indien u echter meent de voorgestelde artikelen te moeten aanvaarden, dan ligt het o.i. op uw weg vorm te geven aan de uitspraak in de gemeenschappelijk aanvaarde „prae-ambule”: „dat het al of niet aanvaarden van het (een) kerkelijk akkoord geen oorzaak van breuk of verwijdering mag zijn tussen gemeenten die één zijn in geloof en belijden”.

De Here schenke u de hulp van Zijn Geest bij uw beraadslagingen over deze ingrijpende zaken.

NIEUWS UIT BREDER KRING

De bijbel blijft bestseller in Nederland
Leverde het Nederlands Bijbelgenootschap in '50 nog maar 54.000 bijbels, in het afgelopen jaar waren het er 194.600. Dit blijkt uit het jaarverslag dat over enkele weken zal worden gepubliceerd. Vergeleken bij 1977 werd

een groei geboekt van ruim 60.000 exemplaren.

Bovendien verspreidde het bijbelgenootschap 74.000 nieuwe testamenten, 64.000 afzonderlijke bijbelboeken en ruim 100.000 kleinere bijbeluitgaven.

Geheel nieuw is de serie bijbeluitgaven in eenvoudig Nederlands. Bijbelboeken worden opnieuw vertaald voor kinderen van de lagere schoolleeftijd. De belangstelling voor deze serie neemt snel toe.

De serie 'Wat de bijbel ons vertelt' voor geestelijk gehandicapten en kleuters groeit dit jaar uit tot een wereldserie. De boekjes bestaan uit twaalf kleurrijke platen van de Bergense kunstenaar Kees de Kort. Ze vertellen een bijbelverhaal in beeldvorm en zijn voorzien van een heel korte tekst. De boekjes waren al in de meeste Europese talen vertaald. In dit 'Jaar van het kind' zullen ze ook verschijnen in het Swahili, Malagasisch, Indonesisch, Arabisch, Hebreeuws, Z.-afrikaans en in nog andere talen.

De Stichting, die een samenwerkingsverband heeft met enige gemeenten van de Gereformeerde Kerk vrijmaakt (binnen en buiten verband) en van de Gereformeerde Gemeente, en werkzaam is in Den Haag en directe omgeving, zoekt een

leid(st)er bejaardenverzorging

Van de kandidaten wordt gevraagd, dat zij

- een opleiding MBO of HBO, of een N-akte hebben;
- in staat zijn leiding te geven aan een groep helpsters en verzorgsters;
- bereid zijn mee te denken in het functioneren van de instelling als geheel;
- in het bezit zijn van een eigen vervoermiddel.

Het is de bedoeling de functie in overleg met de kandidaat en andere leiders nader in te vullen.

Salariëring volgens CRM-normen.

Arbeidsvoorwaarden volgens de COAM-regeling.

Verzocht wordt sollicitaties binnen 14 dagen schriftelijk te richten aan Mw. Mr. A. P. Versteeg, secretaresse van de Stichting, Laan van NW.-Oosteinde 66, 2274 EH Voorburg.

GOED NIEUWS voor allen die Gods Woord liefhebben!

Tweede pakket met 7 series Bijbelstudies van ir. D. J. Christiaan.

EERSTE PAKKET: 1. De naam boven allen naam f 5,—; 2. 32 Geloofsmannen f 4,—; 3. Gennade en waarheid f 4,—; 4. 14 Brieven van Paulus f 5,—; 5. Het jaar 2000 f 3,—; 6. Gods geheimenissen f 3,—; 7. Christus in de Psalmen en de Profeten f 4,—. 7 series tegelijk slechts f 14,—.

TWEDE PAKKET: 1. Overdenkingen over de vier evangelieën 144 blz. f 6,—; 2. De Heilige Geest woont in ons f 3,—; 3. Lichtend uitzicht op morgen f 6,—; 4. De geestelijke wapenrusting f 3,—; 5. De Kerkgeschiedenis volgelvlucht f 4,—; 6. De Gemeente van Christus f 2,—; 7. Het gebed f 3,—. 7 series tegelijk f 12,—. **Beide pakketten totaal f 25,—.**

Alles franko na girostorting op 1793613 Bijbelcursus Oudewater P.B. 44.

Deze week in Kerknieuws:

Prof. dr. P. A. Verhoef: „We willen in Zuid-Afrika graag naar de kritiek van onze vrienden luisteren”.

KERKNIEUWS lezen

Op de hoogte wezen.

Zendt onderstaande bon naar Kerknieuws, postbus 280, 6400 AG Heerlen.

Ondergetekende wenst een proefnummer/een abonnement.

Naam:

Adres:

handtekening:

Op.

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders
is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 - Zeist

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Drs H. de Jong;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementenadministratie:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.

Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts
per 31 december eindigen. Op-
zeggen uiterlijk tot 15 november

Indachtig de liefde die zij ons schonken maken wij u met grote dankbaarheid bekend te mogen gedenken dat de Here onze vader en moeder, opa en oma

J. R. Stoel

A. Stoel-v. d. Vegt

40 jaar geleden op 17 mei in het huwelijk heeft verbonden.

Jes. 54 : 10

Deventer:

Zw. Stoel

Naaldwijk:

J. Stoel

H. A. Stoel-Gladpootjes

Anne Kirsten, Rienes, Marit

Bolsward:

A. Stoel

F. Stoel-Hoekstra

Iwan, Alwin

7414 BN Deventer

Het Laar 197

Gelegenheid tot feliciteren, donderdag 17 mei a.s. van 19.30-21.30 uur in Café-Rest. „de Lindeboom”, Lindeboomsweeg te Schalkhaar.

Loof de Here, mijn ziel
en al wat in mij is, zijn heilige naam
loof de Here, mijn ziel
en vergeet niet een van zijn weldaden.

Met dankbaarheid aan de Here delen wij u mee, dat vader en moeder,

Marten Busstra

en

Jacoba Busstra-Knobbe

12 mei 1979 45 jaar getrouwd zijn. Wij gedenken dit heugelijke feit in familiekring.

Hun kinderen en kleinkinderen

Aengwilderweg 129
8459 BK Luinjeberg

Wie heeft voor onze zoon,
aankomend student,
vanaf begin augustus

EEN KAMER

in de buurt van de T.H. Eindhoven?

Brieven onder nr. 11-5 van dit blad.

*U bent van harte welkom
op het
Goud- en Zilversmidatelier*

„DE VLINDER”

H. de Miranda,
Maartensgat 21,
3311 CK Dordrecht

★

PLAATS

UW FAMILIEBERICHTEN

IN DIT BLAD!

★